

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ФОРМУВАННЯ, РОЗПОДІЛУ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СТРУКТУРНИХ ЗМІН

**А.В. Матковський, кандидат економічних наук. В.О. Головка.
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка**

© Матковський А.В., 2016.

© Головка В.О., 2016.

Стаття отримана редакцією 12.11.2016 р.

Вступ. У діяльності будь-якого суб'єкта господарювання в умовах ринкової економіки прибуток є не тільки основним мотивом діяльності, ключовим фактором успіху, але й життєво необхідним результатом господарювання. Прибуток – це одне з основних джерел фінансування капіталу підприємства, його інноваційної та інвестиційної діяльності, фонду стимулювання працівників і є дохідною базою державного та місцевого бюджетів. Однак в умовах конкуренції, коли відбуваються постійні зміни у законодавстві, економіці, політиці тощо, виникає необхідність постійного вдосконалення процесу управління, формування й розподілу прибутку. Оскільки банкрутство стає тим негативним явищем, яке супроводжує процес функціонування та його розвитку постійно, то одним із завдань сучасної системи управління стає постійне підвищення прибутковості всіх бізнес-процесів на підприємстві у коротко та довгостроковій перспективі.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Теоретичні та методичні основи управління прибутком підприємств досліджено в працях як вітчизняних, так і зарубіжних економістів: М. С. Абрютіної, А.У. Альбекова, М. Д. Білик [4], І. О. Бланка., Л. О. Лігоненко, А. А. Мазаракі [2], А. М. Поддєрьогіна, Л. М. Шаблістої [4], Н. М. Ушакової й інших.

Мета та завдання статті. У наукових працях згаданих дослідників висвітлюються окремі положення управління прибутком підприємства, які необхідно поглиблювати й удосконалювати, оскільки постійно відбуваються зміни у системі бухгалтерського обліку, податковому законодавстві та законодавстві в цілому.

Мета й завдання полягає у дослідженні теоретичних і практичних засад формування, розподілу, використання прибутку на підприємстві з урахуванням вимог сьогодення, а саме змін у податковому законодавстві та управлінському обліку.

Основний матеріал і результати. Сучасні підходи до трактування сутності категорії «прибуток» стосуються в основному визначення його як частини доходу від реалізації продукції, форми прояву вартості додаткового продукту, який зі сфери виробництва переходить у сферу обміну, де і реалізується.

В умовах ринкової економіки прибуток на рівні підприємства є безпосередньою метою виробництва, що зумовлено притаманною капіталу тенденцією до самозростання. Прибуток називають об'єктивною економічною категорією товарно-грошових відносин, важливим фінансовим синтетичним показником діяльності підприємства, а також джерелом його фінансових ресурсів, які відіграють вирішальну роль у фінансовому забезпеченні підприємницької діяльності. Тобто прибуток, як економічна категорія відбиває дохід, який створений під час матеріального виробництва в процесі підприємницької діяльності [4].

Прибуток – це та частина виручки, яка є різницею між понесеними витратами й отриманими доходами у процесі здійснення виробничої та комерційної діяльності підприємства і спрямована на забезпечення зростання прибутку, розвиток підприємства та ефективне управління прибутком, що дозволить підприємству одержати бажаний рівень прибутковості [3].

Узагальнюючи різні точки зору вітчизняних і зарубіжних дослідників схематично роль та значення прибутку підприємства в умовах ринкової економіки відобразимо на рисунку 1.

Дослідження ролі та значення прибутку в розвитку підприємства показує, що він є одним з головних аспектів діяльності підприємства.

Залежно від видів діяльності прибуток розділяють на прибуток від звичайної та надзвичайної діяльності. Під видом діяльності розуміють сукупність подібних за економічним змістом господарських операцій.

У свою чергу прибуток звичайної діяльності поділяється на прибуток від операційної, інвестиційної й фінансової діяльності. Визначення фінансових результатів полягає в знаходженні чистого прибутку (збитку) звітного періоду. Так, згідно з П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати»: прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати; збитки – перевищення суми витрат над сумою доходів, для отримання яких здійснені ці витрати [2]. Для визначення фінансових результатів у бухгалтерському обліку передбачається послідовне зіставлення доходів і витрат, здійснених для отримання цих доходів від усіх видів діяльності.

Рис. 1. Роль і значення прибутку підприємства [узагальнено на основі роботи [5]]

Основними показниками прибутку (збитку), які використовуються для оцінювання виробничо-господарської діяльності, є: валовий прибуток (збиток), прибуток (збиток) від операційної діяльності, прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування, прибуток (збиток) від звичайної діяльності, прибуток (збиток) від надзвичайних подій, чистий прибуток (збиток). Методики розрахунку цих показників наведено в П(С)БО 3.

Це визначає необхідність ефективного і безперервного управління ним. Управління прибутком являє собою процес пошуку та прийняття управлінських рішень за всіма основними аспектами його формування, розподілу і використання на підприємстві. Необхідно зазначити, що принципи управління прибутком залежать від багатьох факторів, головними з яких є особливості галузевої приналежності, спеціалізація підприємства, його організаційна форма та форма власності, цілі стратегічного розвитку й етапи реалізації стратегії тощо (рис. 2).

Таким чином, прибуток є дуже складною категорією, на процес управління яким впливає велика кількість факторів. У зв'язку із цим, досягнення головної мети – забезпечення ринкової вартості підприємства є надзвичайно складним завданням.

Оскільки переважна більшість підприємств функціонують як підприємства корпоративного типу, то менеджмент повинен не тільки забезпечити постійне зростання прибутковості, але й забезпечувати одночасно гармонізацію інтересів власників з інтересами держави і персоналу підприємства та інші завдання (рис. 3).

Ці фактори необхідно враховувати, оскільки вони впливають як на процес формування, так і розподілу прибутку. За радянських часів процес розподілу прибутку регулювався державою та передбачав обов'язкове створення таких фондів: резервного фонду, фонду розвитку виробництва, фонду стимулювання (заохочення), фонду виплати дивідендів, фонду соціальних потреб та інші фонди. На сучасному етапі це все покладено на власників підприємства, які самостійно здійснюють процес розподілу прибутку, крім відрахувань у резервний фонд, котрі визначені у чинному законодавстві.

Рис. 2. Фактори, які впливають на принципи управління прибутком [6]

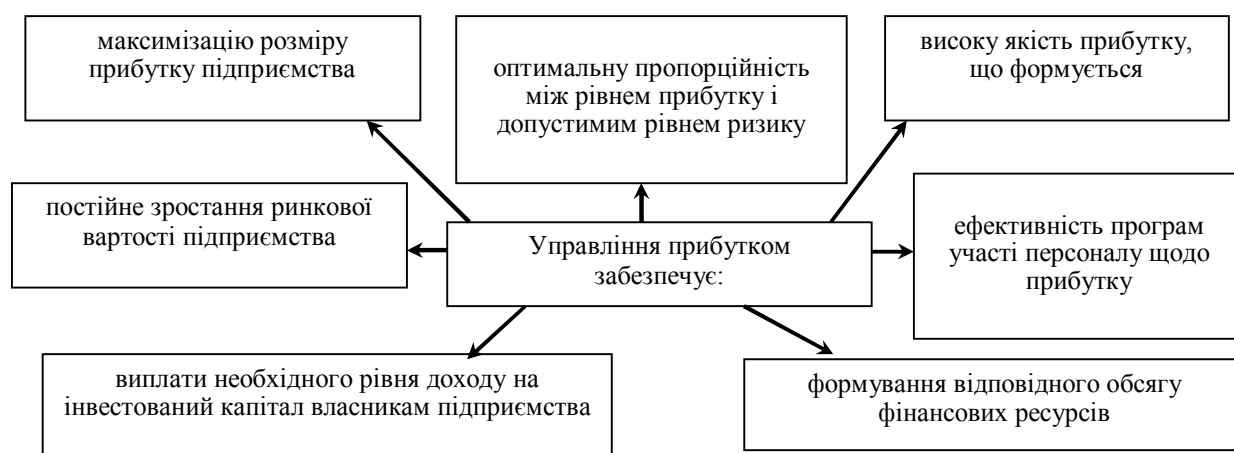

Рис. 3. Завдання, які розв'язує система управління прибутком [6]

Політика управління формуванням прибутку підприємства повинна бути спрямована на максимізацію розміру позитивного фінансового результату через виконання комплексу завдань щодо забезпечення зростання обсягів його діяльності.

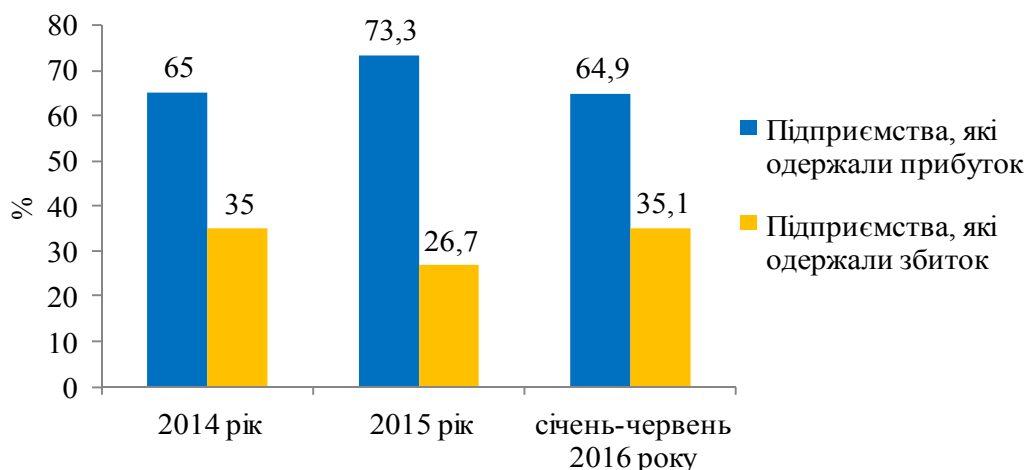
Що стосується політики управління розподілом прибутку підприємства, то вона повинна відображати основні вимоги загальної стратегії розвитку підприємства, забезпечувати підвищення його ринкової ціни, формувати необхідні обсяги інвестиційних ресурсів, забезпечувати матеріальні інтереси власників і працівників [6].

Система управління прибутком має бути органічно інтегрована із загальною системою управління підприємством, оскільки прийняття управлінських рішень у будь-якій сфері діяльності підприємства прямо або опосередковано впливає на рівень прибутку, який у свою чергу є основним джерелом фінансування розвитку підприємства та зростання доходів його власників і працівників.

Проаналізуємо прибуток на підприємствах України. Динаміка прибутку підприємств в Україні за видами економічної діяльності свідчить про тенденцію до погіршення результатів їх фінансової діяльності в більшості галузей. Так, у 2014 – 2015 рр. від’ємний результат мали будівництво, готельний бізнес та організація харчування, операції з нерухомим майном, охорона здоров’я, спорт, мистецтво й розваги, а це свідчить про банкрутство та ліквідацію багатьох малих і великих підприємств, що й призвело до зменшення їх кількості.

За даними Державної служби статистики України, за січень – червень 2016 р. 35,1% підприємств працювали збитково, а сума чистого збитку становила 103619,1 млн грн. Необхідно зазначити, що 64,9% підприємств, які працювали прибутково, отримали лише 124517,5 млн грн. чистого прибутку, що свідчить про значний спад економіки України [8].

Розподіл прибуткових та збиткових підприємств за галузями економіки в Україні за 2014 – 2016 рр. відображено на рисунку 4.

Рис. 4. Розподіл підприємств за кінцевими фінансовими результатами діяльності в Україні за 2014 – 2016 роки [8]

Головними причинами збитку більшості підприємств є високі темпи зростання цін на продукцію паливно-енергетичного комплексу й послуги транспорту, що спричинило зростання собівартості продукції. Збільшення цін призводить до зменшення попиту на продукцію та як наслідок – зниження обсягів виробництва й недоодержання виручки від реалізації продукції.

Багато підприємств опинилися на межі банкрутства без будь-яких перспектив поновлення діяльності внаслідок затримки платежів, яка спричиняє збільшення кредиторської заборгованості. Це призводить до порушення ритмічності роботи й неповного завантаження підприємства. Наслідком є несвоєчасна закупівля матеріалів, затримка розрахунків за спожиті енергоносії та за бюджетом.

У період фінансової нестабільності простежується різке зменшення державної фінансової підтримки. За звітами Українського фонду підтримки підприємництва, за січень – червень 2016 року загальний обсяг фінансової підтримки підприємств у вигляді пільгового кредитування або компенсації відсотків за банківськими кредитами у 17-ти регіонах становив 15,2 млн грн., що вдвічі менше порівняно з показником 2015 року [8].

Отже, в нестабільних умовах, у яких опинилися українські підприємства, головними є завдання щодо вдосконалення й розроблення нових підходів у сфері економічного управління підприємством, зокрема стосовно формування та розподілу прибутку. Для ефективного управління підприємством у цілому й таким важливим показником, як прибуток зокрема необхідне вдосконалення існуючих інструментів управління, а також розроблення нових, що відповідають сучасним економічним умовам діяльності українських підприємств.

Висновки. Фінансово-господарська діяльність підприємства залежить від кінцевого результату – розміру прибутку, що є головним стимулом ведення господарської діяльності підприємствами і забезпечує інтереси всіх суб’єктів, причетних до цієї діяльності, а саме: підприємців, персоналу підприємства та держави.

На підставі проведених досліджень можна зробити висновок, що прибуток підприємства повною мірою піддається управлінським діям, котрі ґрунтуються на певних принципах і наукових підходах. Це ще раз засвідчує, що для управління прибутком підприємства як економічним об’єктом, який має велике значення для підприємства і покликаний виконувати стимулюючу функцію в його діяльності, необхідно застосувати дієві інструменти управління.

Для максимізації прибутку підприємства необхідно насамперед виконати комплекс завдань щодо забезпечення зростання обсягів діяльності, ефективного управління витратами, підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази, оптимізації складу та структури обігових коштів, підвищення продуктивності праці й системи управління підприємства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Линник О.І. Облік прибутку та визначення резервів забезпечення прибутковості підприємства / О.І. Линник, О.С. Задорожна // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків : НТУ «ХПІ». – 2015. – № 26 (1135). – С. 147–153.
2. Вахович І.М. До питання управління фінансово-економічними результатами підприємства / І. М. Вахович, Ю.В. Волинчук // Економічний форум. – 2015. – № 3. – С. 275–279.
3. Ляпіна Н.С. Теоретико-методичні підходи до визначення прибутковості / Н.С. Ляпіна // Держава та регіони. – 2014. – № 3. – С. 96–100.
4. Білик Т. Теоретичні аспекти прибутку / Т. Білик // Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. – С. 7–8.
5. Мелень О.В. Актуальні питання прибутковості підприємства та шляхи її збільшення / О.В. Мелень, Ю.Ю. Холондач // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2015. – № 25 (1134). – С. 123–126.
6. Гончаров А.Б. Фінансовий менеджмент: навч. посібн. / А. Б. Гончаров. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2014. – 240 с.
7. Ушеренко С.В. Прибутковість підприємства: теоретичні основи дослідження / С.В. Ушеренко // Формування ринкових відносин. – 2015. – № 12. – С. 144–147.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

УДК 338.001.36

Матковський Андрій Всеволодович, кандидат економічних наук, доцент. **Головко Валерія Олександрівна**, магістрантка Навчально-наукового інституту фінансів, економіки та менеджменту. Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка. **Управління процесами формування, розподілу та використання прибутку підприємства в умовах структурних змін.** Досліджено сутність прибутку як економічної категорії, його значення у фінансово-господарській діяльності підприємства. Узагальнено наукові підходи різних авторів до визначення прибутку. Установлено роль прибутковості у подальшому розвитку підприємства в умовах структурних змін. Запропоновано напрями підвищення прибутковості підприємства. Виявлено необхідні умови ефективного управління й удосконалення процесу управління прибутком підприємства.

Ключові слова: прибуток, управління прибутком, формування прибутку підприємств, розподіл прибутку, використання прибутку.

UDC 338.001.36

Andrii Matkovskiy, PhD (Economics), Associate Professor. **Valeriia Holovko**, Master-Student, Educational-Scientific Institute of Finances, Economics and Management. Poltava National Technical Yuriy Kondratiuk University. **The Management of Processes of Forming, Distribution and Use of the Enterprise's Profit in Terms of Structural Changes.** In the article the authors described the essence of profit as an economic category, its financially value in economic activity of enterprise. According to different scientists it is considered near determination of profit. The authors distinguished the role of profitability in the future development of the company in terms of structural changes. It is classified the ways of improving profitability and it is also discovered necessary conditions of effective management and improved profit company's management.

Keywords: a profit, management, forming of profit of enterprises, distribution of profit, use of profit.

УДК 338.001.36

Матковский Андрей Всеволодович, кандидат экономических наук, доцент. **Головко Валерия Александровна**, магистрантка Учебно-научного института финансов, экономики и менеджмента. Полтавский национальный технический университет имени Юрия Кондратюка. **Управление процессами формирования, распределения и использования прибыли предприятия в условиях структурных изменений.** Исследована сущность прибыли как экономической категории, ее значение в финансово-хозяйственной деятельности предприятия. Рассмотрены подходы разных авторов к определению прибыли. Установлена роль прибыльности в дальнейшем развитии предприятия в условиях структурных изменений. Предложены пути повышения прибыльности предприятия. Выявлены необходимые условия эффективного управления и совершенствования процесса управления прибылью предприятия.

Ключевые слова: прибыль, управление прибылью, формирование прибыли предприятий, распределение прибыли, использование прибыли.